

Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

Кафедра _____ Психології _____

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОДІАГНОСТИКА

(назва навчальної дисципліни)

галузь знань _____ 05 Соціальні та поведінкові науки _____
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність _____ 053 Психологія _____
(шифр і назва)

освітня-програма **Практична психологія першого (бакалаврського) рівня**
вищої освіти _____

(назва)

Мова навчання _____ українська _____

УХВАЛЕНО

Рішенням кафедри психології
Протокол № 1 від 27 серпня 2020 року

Суми – 2020

Загальна інформація про дисципліну

Назва дисципліни	Психодіагностика
Викладач	Вертель Антон Вікторович – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри психології
Профайл викладача	https://psy.sspu.edu.ua/index.php/kafedra/sklad-kafedri/40-vertel https://ipp.sspu.edu.ua/index.php/institut/pro-institut/kerivniy-sklad/45-vertel
Контактний тел.	+380508278312
E-mail:	antonvertel@ukr.net
Сторінка курсу в Moodle	https://dl.sspu.edu.ua/course/view.php?id=2523
Консультації	Очна. Кафедра психології. Понеділок 11.00-12.20 Долучитися до конференції Zoom: https://us02web.zoom.us/j/7769338741

Анотація до дисципліни

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Психодіагностика» є теорія, принципи, інструменти оцінювання і вимірювання індивідуально-психологічних особливостей особистості, змінні соціального оточення, в якому здійснюється життєдіяльність особистості.

В процесі вивчення цієї дисципліни передбачається опанування студентами знань, що стосуються суті, мети, завдань, основних методів сучасної психодіагностики та форм і прийомів організації професійної психодіагностики. Дисципліна охоплює такі групи питань: психодіагностика як наука і практика; класифікація методів, їх класифікація, доцільність застосування; психометричні основи психодіагностики; проєктивна психодіагностика; діагностика психофізіологічних та характерологічних особливостей; психодіагностика мотиваційно-потребової сфери особистості; психодіагностика самосвідомості; діагностика психічних станів; психодіагностика інтелекту; психодіагностика особистості; діагностика самосвідомості; діагностика міжособистісних стосунків. Тематика практичних занять дозволяє поглибити теоретичні знання та набути навички застосування їх на практиці.

Курс «Психодіагностика» ґрунтується на знанні таких попередньо вивчених курсів, як: «Загальна психологія», «Практикум з загальної психології», «Соціальна психологія (з практикумом)», «Математичні та експериментальні методи в психології».

Мета і завдання дисципліни

Мета курсу – оволодіння студентами, майбутніми психологами системою знань про методичні засоби психодіагностики, освоєння студентами основних завдань, понять і методів психодіагностики;

ознайомлення зі способами обробки та інтерпретації отриманих результатів; формування вміння використовувати знання у професійній діяльності.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Психодіагностика» є: сформувати систему теоретичних знань з психодіагностики і стимулювати студентів до пошуку матеріалу з дисципліни; сформувати адекватне уявлення про місце і значення психодіагностичних методів в роботі психолога; сформувати і закріпити навички психодіагностичного обстеження, обробки, аналізу та інтерпретації результатів методик; забезпечити засвоєння етичних норм, зобов'язань психолога-психодіагноста; сприяти розширенню у студентів знань про себе з метою подальшого саморозвитку.

Освітньою програмою визначені наступні **програми компетентності:**

Вирішення цих завдань забезпечить формування у студентів комплексу компетенцій. У відповідності до освітньо-професійної програми це:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК5. Здатність бути критичним і самокритичним.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

СК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.

СК6. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження.

СК7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК10. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

Формат дисципліни

Обсяг дисципліни

Вид занять	Загальна кількість годин
лекції	36
практичні заняття	44
консультації	4
самостійна робота	126

Ознаки дисципліни

Рік викладання	Курс навчання	Семестр	Кількість кредитів/годин	Кількість змістовних модулів	Форма контролю	Нормативна/вибіркова
2020	3	5	7/210	2	екзамен	обов'язкова

Результати навчання

Програмні результати, досягнення яких забезпечує навчальна дисципліна:

ПР4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.

ПР5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.

ПР6. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.

ПР7. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.

ПР8. Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефахівців.

ПР16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

Після успішного вивчення навчальної дисципліни студенти зможуть:

РН1. Здійснювати самостійний пошук та аналіз спеціалізованих концептуальних знань в галузі психодіагностики із використанням сучасних наукових джерел.

РН2. Організувати дослідження психічних явищ відповідно до професійних вимог, що висуваються до фахівця психологічної сфери.

РН3. Самостійно обирати та застосовувати для психологічного дослідження сучасний валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.

РН4. Володіти достатнім арсеналом сучасних психодіагностичних методик.

РН5. Професійно, з наукових позицій інтерпретувати результати психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки, оформлювати психологічне заключення.

РН6. Розробляти на основі психологічного діагнозу надійні та ефективні прогнози щодо перспектив індивідуального розвитку особистості і можливих відхилень від його закономірного ходу.

РН7. Дотримуватися соціально-етичних норм професійної етики фахівців із психодіагностики та загально етичних принципів психодіагностичного обстеження.

Тематичний план вивчення дисципліни.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових розділів:

Розділ 1. Психодіагностика як наука та як психодіагностична діяльність.

Тема 1. Психологічна діагностика як наукова технологія. Історія психодіагностики. Предмет, задачі, функції психодіагностики. Психодіагностичний процес, його етапи, психодіагностичне обстеження. Психологічний діагноз. Види діагнозу. Типи даних. Основні поняття психодіагностики. Професійно-етичні аспекти психодіагностики. Джерела психодіагностики. Передісторія психодіагностики. Формування психодіагностики як науки. Психологічне тестування. Розвиток психодіагностики у ХХ столітті: розвиток психодіагностики на початку ХХ століття; розвиток психодіагностики у 30-40 рр.; розвиток психодіагностики у 50-60 рр.; розвиток психодіагностики у 70-80 рр.; розвиток психодіагностики у 90-і рр.. . Розвиток психодіагностики у дореволюційній Росії. Розвиток психодіагностики у СРСР та в Україні.

Тема 2. Психодіагностика в галузях соціальної практики. Задачі і особливості психодіагностики в галузі освіти. Діагностика готовності до навчання в школі. Діагностична робота під час переходу учнів з I на II ступінь навчання. Профвідбір та профорієнтація. Консультування і психотерапевтична допомога. Використання психодіагностики в медичних закладах. Судова психолого-психіатрична експертиза.

Тема 3. Класифікація методів психодіагностики. Підходи до класифікації психодіагностичних методик. Операціональна класифікація методів психодіагностики. Класифікація методів психодіагностики за ступенем впливу психодіагноста на результати обстеження. Категоризація психодіагностичних методів. Класифікація методик за ступенем формалізації.

Тема 4. Метод тестування. Психометричні властивості психодіагностичних методик. Поняття «тест». Переваги та недоліки тестування. Види тестів. Види тестових завдань. Основні етапи конструювання тесту: специфікація тесту, вимоги до тестових завдань, оформлення тесту, проведення пілотажного дослідження, визначення ефективності та складності завдань тесту. Ретестова надійність. Надійність паралельних форм. Надійність частин тесту. Типи валідності методики. Стандартизація тестів. Процедури центрування та нормування. Оцінки первинні та оцінки шкальні. Види шкальних оцінок.

Тема 5. Проективний метод в психодіагностиці. Поняття проєкції. Особливості проєктивних методик. Класифікація проєктивних методик. Класичні проєктивні методики: Тематичний тест аперцепції (ТАТ) і його модифікації, Кольоровий тест Люшера, «Тест чорнильних плям Роршаха». Методика «Незакінчені речення». «Дім. Дерево. Людина». «Тест руки»: діагностика агресивності. «Тест дванадцяти тварин». Використання проєктивних методик в роботі з дітьми. Тест «Неіснуюча тварина».

Розділ 2. Особливості діагностики основних психологічних конструктів.

Тема 1. Діагностика інтелектуального розвитку особистості. Пізнавальні процеси. Особливості діагностики інтелектуально-пізнавальної сфери в різному віці. Поняття інтелекту. Концептуальні описання інтелекту. Методики діагностики інтелекту: тест Векслера, тест Амтхауера, тест «Визначення загальних здібностей» Айзенка, «Прогресивні матриці Равена», вільний від культури тест на інтелект (CFIT) Кеттелла. Критеріально-орієнтовані тести інтелекту. ШТУР. Вивчення і діагностика креативності в психології. Тест Торренса.

Тема 2. Діагностика здібностей і досягнень. Діагностика здібностей. Діагностика спеціальних здібностей. Діагностика професійної придатності. Тести спеціальних здібностей і профконсультація. Діагностика рівня досягнень. Діагностика навчальних досягнень. Діагностика професійних досягнень.

Тема 3. Діагностика психофізіологічних та характерологічних особливостей особистості. Основні властивості нервової системи (НС) людини. Методика діагностики проявів лабільності нервової системи в мисленнево-мовленнєвій діяльності «Виконання інструкції». Малоформалізовані методики виявлення психофізіологічних особливостей людини. Поняття темпераменту. Опитувальник Айзенка. Методика Я. Стреляу. Підхід П.К. Анохіна до визначення темпераменту. Методика В.М. Русалова.

Тема 4. Діагностика психічних станів та емоційно-особистісної дезадаптації. Поняття психічних станів. Опитувальник диференційованої самооцінки функціонального стану (САН). Тривожність як стан і особистісна риса. Опитувальник для оцінки тривоги/ тривожності Спілбергера. Фрустрація. Методика Розенцвейга. Поняття адаптації і дезадаптації. Прояви дезадаптованості у школярів. Методика діагностики соціально-психологічної адаптованості К. Роджерса і Р. Даймонда.

Тема 5. Діагностика мотиваційно-потребової сфери і саморегуляції особистості. Концептуальне описання мотиваційної сфери і саморегуляції людини. Діагностика мотивації досягнень і уникнення невдач. Методика Елерса. Методика діагностики мотивації аффіліації А. Меграбіана. Діагностика мотивації учбової діяльності у різних вікових періодах. Опитувальники особистісних цінностей: методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокича, Тест смисложиттєвих орієнтацій (СЖО) Д.А. Леонтьєва.

Тема 6. Самосвідомість як об'єкт психодіагностики. Поняття «самосвідомість». Концепція А. Століна про рівневу структуру самосвідомості. Опитувальник самовідношення (СОС) В.В. Століна, С.Р. Пантїлєєва. Поняття «Я-концепція». Методика «Хто Я?». Самооцінка. Методики діагностики самооцінки. Семантичний підхід до діагностики самосвідомості: переваги і недоліки. а) методика «Семантичний диференціал» Ч. Осгуда. б) методика «Q – сортування» В. Стефенсона. Теорія особистісних конструктів Дж. Келлі. Метод репертуарних решіток.

Тема 7. Діагностика міжособистісних стосунків. Поняття «спілкування». Діагностика інтерперсональних відносин методикою Т. Лірі. Діагностика батьківсько – дитячих відносин: «Опитувальник батьківського відношення до дітей А.Я. Варга – В.В. Століна; Опитувальник PARI; ретроспективний погляд юнаків на своїх батьків: методика А. Рое та М. Сігельмана; проєктивні методики: «Кінетичний малюнок сім'ї», методика Рене Жіля. Діагностика міжособистісних стосунків в групі: соціометричний метод Дж. Морено; діагностична шкала – опитувальник Ф. Фідлера. Діагностика поведінки в конфлікті, методика Т. Томаса.

Політика дисципліни

Прослуховуючи цей курс, Ви погодились виконувати положення Кодексу академічної доброчесності [Кодекс академічної доброчесності Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка]. Окреслимо його основні складові.

Складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб.

Надавати для оцінювання лише результати власної роботи.

Не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити Ваші результати чи погіршити/ покращити результати інших студентів.

Не публікувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань студентів.

Академічна доброчесність

У разі наявності плагіату в будь-яких видах робіт здобувача вищої освіти робота оцінюється на мінімальний бал.

Система оцінювання та вимоги

Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
A	Студент виявляє особливі творчі здібності, самостійно розвиває власні обдарування і нахили, вміє самостійно здобувати знання Студент вільно висловлює думки і відчуття, визначає програму особистої пізнавальної діяльності, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особисту позицію щодо них; без допомоги викладача знаходить джерела інформації і використовує набуті знання і вміння в нестандартних ситуаціях
B	Студент виявляє початкові творчі здібності, самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; знаходить джерела інформації та самостійно використовує їх відповідно до цілей, поставлених викладачем
C	Студент вільно (самостійно) володіє вивченим обсягом матеріалу і застосовує його на практиці; вільно розв'язує задачі в стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, добирає

	переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу
D	Студент вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати її на практиці, контролювати власну діяльність, виправляти помилки і добирати аргументи на підтвердження певних думок під керівництвом викладача
E	Студент може відтворити значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, порівнювати та робити висновки
FX	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні елементарного відтворення окремих фактів, здатний застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних ситуацій, частково контролювати власні навчальні дії, наводити окремі власні приклади на підтвердження певних тверджень
F	Студент не володіє навчальним матеріалом

Розподіл балів

Розділи і теми навчальної дисципліни												Разом	Сума	екзамен	Загальна сума
РОЗДІЛ 1					РОЗДІЛ 2										
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	51	75	25	100
Поточний контроль															
4	4	4	4	5	5	4	5	4	4	4	4				
Контроль самостійної роботи												24			
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2				

Відповідно до «Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка», при оцінюванні результатів навчання з дисципліни «Психодіагностика» можливо перезарахування балів (максимально 20 балів) за позанавчальну фахову активність студентів (сертифікована участь в конференціях, тренінгах, написання статей тощо).

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	
60 – 63	E	задовільно
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Бушуєва Т.В. Психодіагностика: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ; Ніжин: Видавець Лисенко М.М., 2016. 504 с.
2. Ващук О.П. Психофізіологічна діагностика особистості: Навчально-методичний посібник. Київ: Гельветика, 2017. 108 с.
3. Галян І.М. Психодіагностика: Навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2011. 464 с.
4. Максименко С.Д., Носенко Е.Л. Експериментальна психологія. К.: МАУП, 2001. 127 с.
5. Неурова А.Б., Капінус О.С., Грицевич Т.Л. Діагностика індивідуально-психологічних властивостей особистості: Навчально-методичний посібник. Львів: НАСВ, 2016. 181 с.
6. Основи психологічної діагностики. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В. Ф. Моргун, І. Г. Тітов. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2009. 240 с.
7. Осьодло В.І. Психодіагностика: Курс лекцій / за заг. ред. М.С. Корольчука. Київ: КиМУ, 2004. 122 с.
8. Пасніченко А.Е. Психометричні основи психодіагностики: навчально-методичний посібник. Чернівці: Рута, 2006. 150 с.
9. Поліщук С.А. Методичний довідник з психодіагностики: навчально-методичний посібник. Суми: Університетська книга, 2009. 442 с.
10. Психодіагностика: практикум / улад.: Н.О. Данильченко, А.В. Вертель. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2015. 140 с.

Додаткові:

1. Баранова О. Казки Дюса (Деспері): тест для дослідження міжособистісних взаємин у сім'ї. (Діагностика взаємин сиблінгів). *Психолог*. 2005. № 28 (липень). С. 21–33.

2. Грабовська С.Л., Кліманська М.Б. Методика дослідження до «вимагаючої» поведінки. *Практична психологія та соціальна робота*. 2006. № 5. С. 1–5.
3. Гусев А.И. К проблеме измерения толерантности к неопределенности. *Практична психологія та соціальна робота*. 2007. № 1. С. 21–28.
4. Дьяков С.І. Техніка застосування репертуарних решіток Дж. Келлі у дослідженні суб'єктності особистості. *Практична психологія та соціальна робота*. 2008. № 3. С. 39–54.
5. Кисляк О.П., Нагорна І.І. Діагностика Я-концепції: адаптація тесту «Тенесійська шкала Я- концепції». *Практична психологія та соціальна робота*. 2005. № 11–12, 2006. С. 34–39.
6. Крупська О.І. Ретроспективний погляд юнаків на своїх батьків: адаптація методики А. Рое та М. Сігельмана. *Практична психологія та соціальна робота*. 2008. № 2. С. 42–49.
7. Кузьменко В.В. Використання універсальних бланків відповідей для підвищення продуктивності праці психолога. *Практична психологія та соціальна робота*. 2007. № 7. С. 22–25.
8. Олексюк В.Р. Психомалюнок як засіб дослідження світоглядних уявлень дітей молодшого шкільного віку. *Практична психологія та соціальна робота*. 2007. № 8. С. 69–75.
9. Павлюк Т.М. Психологія обходження з хворими: Діагностика професійного типу медичних сестер. *Практична психологія та соціальна робота*. 2005. № 2. С. 75–78.
10. Розов В.І. Психологічна діагностика адаптивних здібностей до стресу. *Практична психологія та соціальна робота*. 2006. № 11. С. 41–48.
11. Розов В.І. Методи оцінки та самооцінки стресових станів. *Практична психологія та соціальна робота*. 2007. № 5. С. 41–52.
12. Щербатюк Б.А. Методика дослідження особливостей самовизначення особистості. *Практична психологія та соціальна робота*. 2007. № 1. С. 18–21.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України імені В.В. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського. URL: www.dnpb.gov.ua/
3. Бібліотека українських підручників. URL: <http://pidruchniki.ws/>
4. Бібліотека Гумер. URL: <http://www.gumer.info/>
5. Наукова бібліотека Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка. URL: <http://library.sspu.edu.ua/>
5. Репозитарій Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (eSSPUIR). URL: <https://repository.sspu.sumy.ua/>